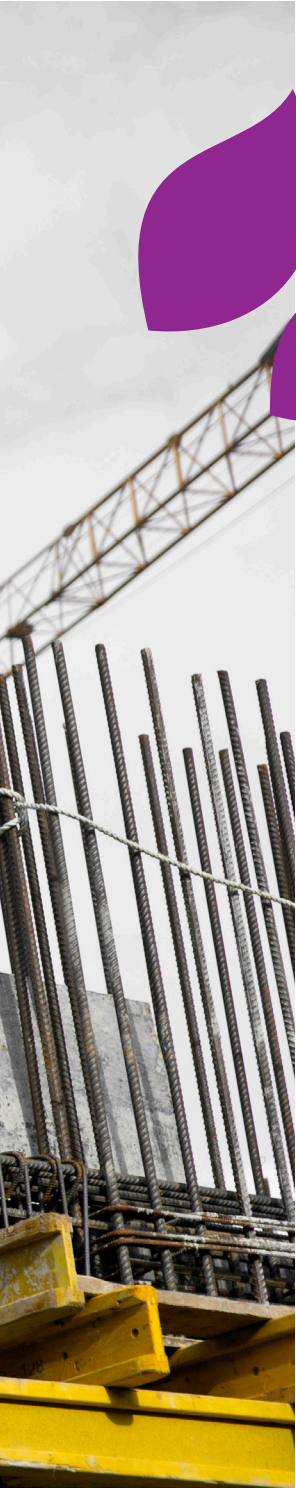

TÜRKİYE KAPİTALİZMİ
BİR KEZ DAHA KRİZDE!
**ÇÖZÜM: EMEĞİN VE
EZİLENLERİN BİRLEŞİK
MÜCADELESİNDE**

HALKLARIN
DEMOKRATİK
PARTİSİ

Türkiye kapitalizmi son kırk yılının en derin krizlerinden birini yaşıyor. Yakın tarih itibariyle aşağıda sıralanan önceki krizlerinde olduğu gibi, bugün de krizin faturası bu süreçte hiçbir sorumluluğu olmayan bizlere, emekçi sınıflara, kadınlara, gençlere, çocuklara, yaşlılara ve doğaya ödettirilmek isteniyor.

KRİZLER KAPİTALİZMİN DOĞASINDA VAR

1970’li yılların sonlarında “döviz krizi” olarak ortaya çıkan ve “ülke 70 cente muhtaç” sözüyle belleğe kazınan 40 yıl önceki kriz, 24 Ocak Kararları ve ardından gelen askeri diktatörlük altında uygulanan neo-liberal birikim stratejisi ve buna uygun ekonomi politikalarıyla aşılabildi. Bu dönemde demokratik hak ve özgürlükler askıya alındığı gibi, krizin faturası emekçi sınıflara ve Türkiye halklarına en ağır biçimde ödettirildi.

2001 yılına gelindiğinde ekonomi ikinci büyük krize girdi. Krizden bu kez, Kemal Derviş’in hazırladığı “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” adı verilen Washington Uzlaşması patentli yeni bir neo-liberal birikim stratejisi ve uygun ekonomi politikaları ile çıkılabildi. Bu kriz 20’yi aşkın özel bankanın batışı ve borçlarının Fon’a devredilerek hissedarlarının kurtarılması ve 50-100 milyar doları bulan bu operasyonun maliyetinin halka ödettirilmesiyle sonuçlandı.

Krizin siyasal sonucu ise ABD’nin “ılımlı İslam Projesinin” uygulayıcısı rolündeki ve son 15 yıldır ülkeyi yönetmekte olan neo-liberal, neo-muhafazakâr ve otoriter AKP iktidarları oldu. Bu dönemde emekçiler sahip oldukları, sendikal örgütlenme, toplu sözleşme hakkı, güvenceli çalışma başta olmak üzere çok sayıda haklarından büyük kayıplara uğradılar.

Türkiye kapitalizmi bir kez daha krizde!

17 yıllık sürecin sonunda Türkiye kapitalizmi bir kez daha, bugün yaşanmakta olan krizine girdi. Ancak bu kriz önceliklerden çok daha ağır ve çok daha derin sonuçlara neden oluyor. Çünkü öncekilerden farklı olarak dünyada korumacılık, ekonomik milliyetçilik, ticaret ve kur savaşları arttı. Dünya büyük ölçüde bol para ve maliye politikalarından vazgeçerek sıkılaşmaya, 2000’li yılların konjonktürü tersine dönmeye başladı. Bu da yönü az gelişmiş ülkelere doğru olan uluslararası sermaye akımlarının tersine dönmeye başlaması ve Merkez ülkelere, güvenli limanlara dönmesiyle sonuçlanıyor. Türkiye ise daha önce hiç olmadığı kadar yüksek, çevrilmesi zor bir iç ve dış borç stokuna sahip ve özellikle kısa vadeli dış borçları geri ödeme zorluğu içinde kıvranıyor.

Erdoğan ve AKP iktidarı, krizin faturasını emekçilere ödetebilmek, krizin harekete geçirebileceği toplumsal muhalefet dinamiklerini de etkisiz hale getirebilmek için rejim hızla otoriterleşerek faşist bir diktatörlüğe doğru yol alıyor. Özellikle 2016 yılından bu yana rejim ile ilgili olarak yapılan değişiklikler bunun bir göstergesi.

Yaşamakta olduğumuz krizin kendini gösterme biçimi “ödemeler dengesi krizi” şeklinde (döviz darboğazı). Ancak böyle başlayan bu kriz hızlıca bir “özel sektör dış borç krizine”, buradan “bankacılık sektörü krizine” ve derin bir “ekonomik krize” (resesyon) dönüşmeye başladı. Aynı zamanda bu krizin politik, sosyal ve ekolojik bir kriz olduğunun altının da çizilmesi gerekir.

Kriz göstergeleri alarm veriyor!

Krizin tüm göstergeleri mevcut. Türk lirası dolar karşısında sadece bu yılın başından bu yana yüzde 60 civarında değer kaybetti. İşsizlik çift haneli rakamlarda seyrediyor. Cari açık yıllıkta 57 milyar doları aştı. Enflasyon yüzde 18 ile son yılların en yüksek enflasyonu oldu. Kira ve ulaşımdaki fiyat artışları yoksulların geçim koşullarını daha da zorlaştırdı. Asgari ücretli işçilerin reel ücretleri sürekli eriyor. Öyle ki 24 Haziran 2018'den önce 340 dolara denk düşen asgari ücret, son kur artışları nedeniyle 240 dolara kadar düştü.

Toplam dış borç stoku 457 milyar dolar ve bunun yüzde 70'i özel sektöre ait. Kalan vadeye göre kısa vadeli dış borçların tutarı 179 milyar dolar. Cari açığın finansmanı ile birlikte özel sektörün bir yıl içinde çevirmesi gereken borç miktarı 230 milyar doları buluyor. Dövizin lira karşısında sürekli olarak değer kazandığı böyle bir dönemde özel sektörün bu borçlarını ödeyebilmesi imkânsız hale geldi.

Bu nedenle de ülkenin çok büyük holdingleri milyarlarca dolarlık borç yapılandırması için bankalara başvuruyorlar. Türkiye'nin McKinsey'e başvurulmasının asıl nedeni de içinde bulunduğu dış borç krizi hali. Giderek artan bir biçimde borçlarını ödeyemeyen tüm sektörlerden iflas haberleri geliyor. Bunun sonucunun ağır bir işçi çıkarımı olacağı açık.

Nitekim ülke bu borçların çevrilebilmesi için Çin'le anlaşmak dâhil olmak üzere her yolu deniyor. Ancak 20. kez IMF kapısına gitmek en yüksek ihtimal gibi gözüküyor, Bu da ağır kemer sıkma politikalarının (mevcutlara ilave olarak) uygulanacağı ve krizin faturasının bir kez daha halka ödettilereceği ve bunu teminen rejimin daha da sertleşeceği anlamına geliyor.

KRİZİN NEDENLERİ
EKONOMİK,
JEOPOLİTİK VE
POLİTİKTİR

Krizin asıl nedeni son 15 yıldır uygulanmakta olan sermaye birikim stratejisinin tıkanmasıdır!

Öncelikle bu iktisadi krizin nedeni 2003 yılından bu yana izlenmekte olan sermaye/servet birikim stratejisinin artık tıkanıp, sürdürülemez olmasıdır. Yani Türkiye kapitalizmi bir kez daha bir birikim krizi yaşıyor.

Yıllardır yüksek cari açığa dayalı bir hormonlu ekonomik büyüme stratejisi uygulanıyor. Bu büyümenin kaynağını ise asıl olarak dışardan gelen sıcak para, dış krediler ve bunlara bağlı olarak içerde verilen yüksek miktardaki krediler oluşturuyor. Öyle ki bu dönemde Türkiye sermayesi AKP iktidarlarının kolaylaştırıcılığı altında, dünyadaki düşük faiz oranlarından, yaklaşık 600 milyar dolar tutarında yabancı kaynak kullandı. Bu süreçte 153 milyar dolar tutarında dış borç faizi ödendi.

Bu kaynak üretici sektörlerden, üretim alt yapısını ve teknolojiyi geliştirmekten, nitelikli ve iyi ücretli, güvenceli, cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik istihdam yaratmaktan ziyade, hızlı ve yüksek rant ve kâr sağlayan başta inşaat, emlak, konut ve büyük alt yapı projeleri gibi eril devlet zihniyetini de yansıtan projelerde kullanıldı.

Yeni bir fabrika kurulmazken ülke dev bir şantiyeye dönüştürüldü. Yüzlerce milyar dolarlık enerji, köprü, havalimanı, oto yol gibi alt yapı ve şehir hastaneleri gibi projeler dış kredilerle yapılırken, bunlara Hazine garantileri verildi.

Bunun sonucunda AKP iktidarı kendine yakın yeni yandaş sermaye grupları oluşturdu ve mevcut tabanını oluşturan Anadolu sermayesi olarak adlandırılan sermaye gruplarını daha da büyüttü. Öyle ki ülkede 40'ı aşkın küresel çapta faaliyet gösteren büyük inşaat şirketi ve 40'ı aşkın dolar milyarderi ortaya çıktı.

Madalyonun diğer yüzünde ise özellikle kadınlar üzerinden dağıtılan yoksulluk yardımlarıyla geçimini sürdüren ve bu nedenle de iktidarla bağımlılık ilişkisi içerisindeki milyonlar, yüksek cari açık ve diğer finansal göstergeler açısından kırılmaya hemen hazır bir ekonominin kitle tabanını oluşturdu. Bu aynı zamanda siyasi iktidarın kadınlar aleyhine olan cinsiyet ilişkileri anlayışını yaygınlaştırdı.

2013 yılından itibaren Amerikan Merkez Bankası'nın (FED) muslukları sıkılaşmaya başlayarak kolay para politikasından aşamalı olarak vazgeçmesi, sonrasında faiz oranlarını yükseltmeye başlaması ile süreç tersine döndü, bunun sonucunda ülkeden sermaye çıkışları arttı, dış finansman zorlaştı, giderek pahalı hale gelmeye başladı.

Böylece emperyalist kapitalist sistem uluslararası sermaye hareketleri aracılığıyla krizini az gelişmiş ülkelere yaymaya başladı. Türkiye ise ilave sorunları ve riskleri nedeniyle bu gelişmeden en fazla etkilenen ülke oldu.

Bölgedeki savaşlar ve jeopolitik risklerdeki artışlar krizin ikinci nedenidir!

2013 yılından itibaren devletin, Kürt Sorununa yaklaşımında barışı içeren müzakereci çözümden vazgeçip, yıllardır sürdürülmekte olan sömürgecilik politikalarını bir kez daha savaş ve militarizm aracılığıyla sürdürmek istemesi ve Orta Doğu'da güttüğü emperyal siyaset nedeniyle bölge halkları, insanlık ve doğa için artan jeopolitik tehlikeler krizin ikinci nedenidir.

Bölgede bir güç merkezi olma, 'kapitalist hiyerarşide bir üst basamağa çıkma stratejisi' ve bu stratejiyi militarist ve yayılmacı bir politika eşliğinde sürdürmek isteyen AKP, ülkeyi krize sürükledi. Kürt meselesinde barış yolunun AKP eliyle terk edilmesi Türkiye'deki krizlerin önemli bir nedenini oluşturuyor.

Son 40 yıldır, Kürt sorunu çerçevesinde izlenen savaş politikalarına yapılan harcamaların, yaşanmış finansal krizlerde nasıl tetikleyici bir rol oynadığını görmek mümkündür. Örneğin, dönemin Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'ın 2010'da sunduğu şu kısa bilanço bile savaşlara ve askeri harcamalara ayrılan kaynakların finansal krizlerdeki tetikleyici rolünü bütün açıklığıyla ortaya koyuyor:

"... terörün maliyeti 1 trilyon dolar. Terör, enerjimizin bir kısmını boşa harcamamıza neden oldu. 25 yıl geçti aradan, 40 bin insanımızı kaybettik. 300 milyar dolarımız uçtu gitti. Terörün bize maliyeti dolaylı olarak bir trilyon dolardır... Biz, bu kaynakları terörle mücadele için harcamamış olsaydık acaba ne yapabilirdik? Bakın, bu parayla 15 bin adet 24 derslikli okul, 9 bin adet tam teşekküllü 400 yataklı eğitim araştırma hastanesi, 200 adet boğaz köprüsü, 120 tane Atatürk Barajı ve 450 bin kilometre bölünmüş yol yapabilirdik. Binlerce gencimiz öldü. Şehitler verdik, gazilerimiz oldu. Biz, bu anlamsız mücadele sona ersin istiyoruz. Bu yol çıkmaz yoldur."

Devletin Ortadoğu'da emperyal bir siyaset gütmesinin ve savaşları kışkırtmasının üç nedeni vardır. Bunlardan birincisi, sözü edilen büyük inşaat firmalarının Ortadoğu'da alt yapı ve üst yapı inşaatları biçiminde büyük çapta proje arayışlarıdır. İkincisi ise devlet destekleriyle büyüyen sanayi-ticaret sermayesinin yeni pazar arayışlarıdır. Sonuncusu ise yüksek oranda büyütülen ekonominin enerjiye olan yüksek düzeydeki ihtiyacıdır. Öyle ki Cumhurbaşkanı danışmanı sıfatını taşıyan biri, Suriye'deki vahşeti meşrulaştırırken "Türk inşaat firmalarının çok kâr edeceği" sözcüklerini kullanabildi.

2013 yılına kadar ABD emperyalizminin desteğini alan bu 'Yeni Osmanlı Yaklaşımı' uygun olarak gerçekleştirilen girişimler ülkeye sayıları milyonları bulan bir mülteci akımıyla sonuçlanırken, savaşın gerektirdiği finansman ihtiyacı arttı, bu da bütçe açıklarına neden oldu. Böylece ekonomik kriz kamu maliyesi üzerinden tetiklenmiş oldu.

Eğitim ve Sağlık Yerine Savunma ve Güvenliğe Ayrılan Pay Giderek Artıyor

Savaşların ekonomik krizi tetikleyici etkisi konusunda en önemli belgelerden biri bütçedir. Bu bağlamda 2018 Merkezi Yönetim Bütçesi bir savaş ve otoriter rejim bütçesi niteliğindedir.

Devletin savunma ve güvenliğe ayırdığı pay çeşitli kalemlere dağılmış olduğu için net olarak görülemez de Millî İstihbarat Teşkilatı, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Millî Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığının payına ayrılmış bulunan bütçe 2017'de 64 milyar lira civarındaydı. 2018'de ise bu kurumlara ayrılan ödenek 84,5 milyar lirayı aşıyor. Aradaki 20 milyar liralık fark aslında millî eğitime ya da sağlığa ayrılan yatırım paylarının toplamından bile fazladır.

Üstelik bütçede görünmeyen savunma kalemleri ve görünmeyen savunma giderleri de mevcuttur. Bir torba yasa düzenlemesi ile askeri harcamaların yaklaşık yüzde 10'unun karşılandığı bir denetim dışı kaynak olan Savunma Sanayii Destekleme Fonu'na motorlu taşıtlar vergisinden yüzde 18, veraset ve intikal vergisinden yüzde 25, gelir vergisinden yüzde 6 pay ayrılacaktır. Hükûmetin 2018 yılı için gelir ve kazanç vergilerinden elde etmeyi beklediği gelirin yüzde 6'sı 11 milyar 878 milyon liradır. Yani söz konusu rakamlara 12 milyar lira daha eklenecektir.

Türk Silahlı Kuvvetleri artık en üst teknoloji ile donanımlı, asimetrik savaşa hazır bir konseptte geçmektedir. Bu da askeri harcamaları akıl almaz tempoda tırmandırmaktadır. Askeri uzman Metin Gürcan'a göre 2018'de savunma ve donanım harcamaları 26 milyar dolara varacak, yani GSYH'nin yüzde 3'nü geçecektir. Hali hazırda insansız hava araçları yapılıp, uzaya istihbarat uyduları gönderilirken, jet filonunun baştan aşağı yenilenmesi ve uçak gemisi edinilmesi planlanmaktadır. Bu harcamaların bütçe açığını artıracacağı ve bunun da yeni vergilerle ve borçlanmalarla karşılanacağı açıktır.

Böylece artan bütçe açığı, kamu maliyesi krizine dönüşerek, ekonomik krizi tetikleyecek boyuta ulaşmaktadır. Bütçe açığını artıran faktörler ise harcamalar boyutunda savaş ve kalıcı hale gelmiş OHAL nedeniyle iç güvenlik harcamalarındaki artışlar ve sermayeye verilen büyük çaplı destekler iken, gelirler boyutunda ekonomik durgunluk nedeniyle ödenemeyen, toplanamayan vergiler, vergi ve sosyal güvenlik primi afları ve sermayeye verilen vergisel teşviklerdir.

Son olarak, Cumhurbaşkanı tarafından açıklanan 100 Günlük Eylem Planı savunma ve güvenlik harcamaları adı altında yapılan savaş harcamalarının artarak devam edeceğini, bu nedenle de ekonomik krizleri besleyen bir kaynak olmaya devam edeceğini gösteriyor. Çünkü bu Eylem Planının bir ayağını sanayi yatırımları ya da harcamaları oluşturuyor. Çok sayıda savunma projesine kaynak ayrılacağı ve böylece dışa bağımlılık oranının azaltılacağı açıklandı. Her gün kalkan savaş uçaklarının ve insansız hava araçlarının, atılan bombaların, füzelerin maliyetinin ne denli yüksek olduğunu tahmin edebilmek güç değil.

Otoriterleşme ve Militerleşme Artıyor

Bu durum ortadayken insansız (ANKA) 4 ve SİHA kapsamında 6 yeni uçak daha sipariş edilmiş durumda. Bu alanda devlet ile ilişkili iş yapan firmalardaki gelişime bakıldığında son zamanlarda iç ve dış güvenlik sorunlarının nesnel olarak bu sektöre yaradığı anlaşılıyor. Firmalar ile devlet arasındaki birbirini tamamlama/besleme ilişkisi ise tarihte görülenlerden farklı değil. Adeta ABD’de Pentagon ile savaş sanayinin büyük tekelleri arasındaki ilişkinin mikro ölçekteki bir hali de Türkiye’de yaşanıyor. Savaş sektöründe üretim ve ticaret yapan firmaların da bu programdan son derece mutlu olduğunu tahmin ediyoruz.

Diğer yandan, dünyanın her yerinde yapılan araştırmalar; yok etmek, yakıp yıkmak üzerinden üretim ve satış yapan savaş sektörüne yapılan yatırımların ve ayrılan kaynakların, en verimsiz harcamalar olduğunu ortaya koyuyor. Çünkü bu harcamalar, toplumun her kesimine ve özellikle kadınlara, çocuklara ve doğaya verdiği zararların ve yıkıcı etkilerin yanı sıra yarattığı istihdam, sağladığı ekonomik büyüme ve gelir artışı gibi açılardan verimsiz olarak değerlendiriliyor.

Otoriterleşmenin ve militerleşmenin artacağına bir diğer göstergesi Elazığ ve Van’a ilave olarak G. Antep’te de Jandarma Taktik İnsansız Hava Aracı Komutanlığı’nın ve yapılmakta olan cezaevlerinin yanı sıra 242 yeni Adliye binasının kurulacak olması. Bunun paralelinde 3 bin yeni polis amiri, 22.500 polis memuru, 7 bin bekçi, 500 Jandarma subay, 11.500 civarında Jandarma uzman erbaş ve 459 yeni araç alınacak. Artık her okula bir polis konulacağı da ilan edildi.

KRİZİN ÜÇÜNCÜ NEDENİ *POLİTİKTİR!*

Kurulduğundan beri yıllarca ortaklık içerisinde olan AKP ve F. Gülen Cemaati arasında ekonomik ve siyasal rant paylaşımından kaynaklanan çatışma, 2013 yılından itibaren hızla su yüzüne çıkmaya başladı.

17-25 Aralık 2013 sürecinde bu çatışma nedeniyle ülkeden büyük çapta sermaye çıkışları oldu ve kur hızla yükselmeye başladı. Bu süreç 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi ile doruk noktasına çıktı. Darbe girişimi ekonomik krizi büyütürken, bu durum fırsat bilinerek sonrasında ilan edilen OHAL 24 ay sürdü. Bu süreçte parlamenter demokrasiden vazgeçilip “tek adam rejimine” dönüşen otoriter yeni rejim ile ekonomik göstergeler daha da kötüleşti. 24 Haziran 2018 seçimlerinden sonra ortaya çıkan belirsizlikler siyasete ve ekonomiye duyulan güvensizliği derinleştirdi.

Uluslararası finans piyasalarının ülkeye olan güveni (hem ekonomik hem de politik olarak) kaybolmaya, buna bağlı olarak ülkenin kredi puanı hızla kötüleşmeye, riskini sigortalama maliyetleri (CDS) tavan yapmaya başladı. Bunlar da döviz kurunu füze hızıyla yükseltti.

Erdoğan'ın Trump'la karşılıklı olarak yürüttüğü gerilim politikası sonucunda atılan adımlarla dolar ve avro 10 gün içerisinde, tüm zamanların en yüksek düzeyine erişerek sırasıyla 7 ve 8 lirayı buldu. Eylül ayında FED'in yeniden faiz artıracak olması, ABD'deki Halk Bankası davası üzerinden Türkiye'ye uygulanacak yeni yaptırımların yakında gündeme gelecek olması gibi nedenlerle dövizin kuru daha da yükselecektir.

Bu gelişmelere rağmen, Saray, iktidarlarının siyasal ve mali ayağını oluşturan kriz içindeki inşaat sektörünü kurtarabilmek için faiz oranlarını yükseltmeye yanaşmıyor. Bu da neo-liberalizmin olmazsa olmazı faiz serbestisi ilkesi ile ters düştüğü için doların daha da yükselmesiyle sonuçlanıyor.

Kriz, bizzat Saray ve AKP iktidarları eliyle derinleştirilmiştir

Krizin siyasi sorumlusu Saray rejimi ve AKP iktidarlarıdır. AKP, doğaya, canlıya ve insana yönelen emek karşıtı saldırısını daha da derinleştirecektir.

İktidar olası toplumsal direnişleri dağıtmak için ırkçılığı, mezhepçiliği ve cinsiyetçiliği körükleyerek toplumsal güçlerin buluşmasını önlemeye çalışacaktır. Baskı ve zorun yanı sıra, rızayı üretmek ve direnci kırmak için sosyal yardım sistemlerini işletmeyi sürdürmek isteyecektir.

Devleti Yanına Alan Sermaye Sınıfı, Krizi Emekçi Sınıflara ve Halka Ödettirecek Tedbirleri Alıyor

Sermaye sınıfı, devletin ister sopayla, ister havuçla olsun bu krize müdahale edeceğinden emin olarak işçileri kendilerine dayatılan işlerde sabitlemeye devam edecek, elde kalan hak kısıntılarını da ortadan kaldırmak için tüm gücünü kullanacaktır.

Sorumlusu olmadığıımız bu faturayı bu kez ödemeyeceğiz!

Bizler, ilke olarak bu krizin faturasını ülke halklarına ve emekçilerine ödettirecek her türlü emperyalist program (IMF programı dâhil) reddedeceğiz, bu faturayı krizin asıl sorumlusu olanlara ödettireceğiz. “Bu bağlamda “aynı gemideyiz” gibi gerçeklerin üstün örtmeye çalışan yaklaşımları ve buna uygun politik tavır alanları teşhir edeceğiz.

“**Krizden Çıkış Programı**”mız, doludizgin gelen krizin etkileyeceği tüm mağdurların, yani % 99’un, yani bizlerin, beklenti ve taleplerini içermektedir.

“KRİZDEN ÇIKIŞ PROGRAMI”NIN ANAHTLARI

Tüm bu olumsuz gelişmelere karşın HDP'nin “Krizden Çıkış Programı”, krizin etkileyeceği yurttaşların, tüm emekçilerin ve ezilenlerin, yani % 99'un, bizlerin, beklenti ve taleplerini içeriyor.

“Krizden Çıkış Programı”, bir avuç %1'in değil, %99'un refahını esas alıyor.

f

Program, halkın %99'u için çıkış yolunu ifade etmekte, halkın kaderini yeni elitlerin, egemenlerin kaderinden ayırmasına, yaşadığı, çalıştığı, ürettiği ve tükettiği her yerde demokratik dayanışma ve mücadele zeminleri inşasına yönelik bir çağrıdır. Bu bağlamda Program, %99'a, yani bizlere “demokratik halk iktidarı”nı pratik bir gereklilik ve bizzat kendi yaşamı ve mücadelelerinin kaçınılmaz bir parçası olarak görmeye dönük bir davettir.

- **Bir paradigma değişikliğine ihtiyaç vardır:** Öncelikle krize neden olan neo liberal birikim stratejisi ve buna uygun politikalarla ve bunu sürdüren bugünkü gibi büyük sermaye yanlısı iktidarlara bu krizden çıkılamaz. Ülkenin son 40 yıldır üç kez büyük krizlere girmesi bunun kanıtıdır. Krizden çıkış için radikal bir paradigma değişikliğine ihtiyaç vardır.
- **Yeni üretim örgütlenmelerine ihtiyaç vardır.** Bu yeni paradigma; siyasal alanda radikal demokrasiyi yerleştirecek, ekonomik alanda doğal varlıkların kâr ve sermaye birikimi için yağmalanmasını önleyecek, emeğin ağır sömürüye uğratılmasını ve sosyal olarak değersizleştirilmesini reddedecek, buna karşılık cinsiyet eşitlikçi, ekolojist, dayanışmacı sosyal bir ekonomi modelini esas alan paradigma olacaktır.

- **Yeni paradigmanın esası emeğe ve doğaya iyi davranmasıdır:** Bu paradigma, 'kıtlaştırılan' kaynakları insan ve toplum ihtiyaçları için en verimli biçimde kullanarak topluma yararlı bir üretimde bulunmayı hedeflemelidir. Bunu emek ve doğa ile uyumlu kılmak, ortaya çıkan bu toplumsal ürünü ve refahı adaletli bir biçimde paylaşmak için buna uygun programlar ve yeni örgütlenme biçimlerini içermelidir.
- **İnsan ve toplumun [gerçek] ihtiyaçlarına dönük,** doğa ile uyumlu üretim ve tüketim: Kapitalizmin istikrarsızlık yaratmaya meyilli üretim yapısından bütünüyle kurtulabilmek için kapitalist örgütleri yeni örgütlenmelerle nitelikçe değiştirecek bir üretim-işletme-bölüşüm yeniden yapılandırılması şarttır.
- **Krizsiz, verimli ve adaletli bir ekonomi.** Bu bağlamda 'krizsiz, verimli ve adaletli bir ekonomi' üzerinde temellenen özgür ve demokratik toplum, öncelikle mal ve hizmetlerin nasıl ve ne kadar üretileceği, artı-değerin nasıl kullanılacağı gibi konularda üretimi yeniden örgütleyici olmak ve daha fazla istihdam yaratmak durumundadır.
- **Doğrudan demokrasi deneyimleri.** Böyle bir toplumda, bizatihi üretim sürecini de yöneten ve denetleyen işçiler, böylesi bir doğrudan demokrasi deneyimi içinde yönetsel görevlerde (ne, nasıl, ne miktarda üretilecek, artı-değer nasıl bölüştürülecek gibi konulardaki kararlar) daha becerikli hale gelebilecekler ve kendilerini de geliştireceklerdir.
- **İşçi denetimleri.** Vurguladığımız konu, işçi demokrasinin işyerlerinden başlayarak toplum ölçeğinde kök salmasının teminatı olan "işçi denetimi"dir. "İşçi denetimi"ni ayakta tutmak ve sürdürmek için emekçiler yaşam boyu bir öz dönüştürme sürecine aktif bir biçimde dâhil olmalıydılar. Bunun sonucunda emekçiler ekonomide olduğu kadar kültürel ve politik yaşamda da tam bir katılım sağlayabilecek bir donanım ve deneyime sahip olabilirler.

- **Yeni işletmeler.** Buna uygun olarak kurulan yeni işletmelerde, işçiler kendi kolektif kararlarıyla oluşturdukları yönetim kurullarını işlevsel olarak harekete geçirebilirler. İşçilerin seçtiği bu yöneticiler, kapitalist işletmelerdeki, patronlara ya da kapitalist toplumlardaki devlete karşı sorumlu tutulan, onların çıkarına ve adına hareket eden atanmış yöneticilerden tamamen farklıdır.
- **İşçi-Çiftçi-Tüketici Kooperatiflerini Yaygınlaştırmak:** Böyle bir alternatif örgütlenmenin en somut biçimi her uygun alanda sağlanacak kooperatif biçimindeki örgütlenmelerdir. Öncelikle kooperatiflerin kuruluş maliyetleri ile vergilendirilmesini azaltacak ve cinsiyet eşitliğini gözetecek düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Toplumun bütün kesimlerinin yatay ve eşitlikçi bir biçimde örgütlenmesinin bir örneği olarak işçi kooperatifi biçiminde örgütlenmiş şirketlerde işçiler, radikal demokrasiye uygun bir iş bölümü içinde kendi işlerini yaparken, demokratik karar alma mekanizmaları ile yapılacak üretim, fiyat ve ücret belirleme ve artı değer kullanımı gibi kararlara da katılabilirler.
- **Yeni işbölümü:** Bu tür işletmelerdeki iş bölümü kapitalist işletmelerdekinden bütünüyle farklıdır. Bu kararlara, demokratik bir planlama modeli ile toplumun geri kalan kesimleri, örneğin tüketici kooperatifleri de katılabilirler.
- **Demokratik karar alma biçimleri:** Verimli ve adaletli bir toplum ancak yerelde, işçilerin işletmeleri kesintisiz bir şekilde ve eşitlik, paylaşım, rotasyon ve kolektif karar almaya dayalı olarak yeniden örgütlemeleriyle, öncelikle bu işletmelerde doğrudan demokrasi ilkelerini hayata geçirmeleriyle kurulabilir.
- **Özyönetimci ekonomi modeli:** Böylece yerinden, doğrudan demokrasi altında hayata geçirilecek bir özyönetimci ekonomi modelinde kapitalist piyasa mekanizmasının neden olduğu üretim ve tüketim dengesizliği, etkinsizlik ve bölüşüm adaletsizliği gibi temel sorunların aşılması da mümkün olabilir.

- **Barış politikaları:** Eş zamanlı olarak bölge halkları ve insanlık için ortaya çıkan tehlikelerin ekonomi üzerindeki kriz yaratıcı etkilerini ortadan kaldırabilmekle, savaşlara son vermekle, barışa yeniden dönüşle ve bölge halklarının kendi kaderlerini özgürce belirlemelerine ve kapitalizmi aşmayı hedefleyen yeni gelişim stratejileri ve örgütlenme modellerini hayata geçirmelerine saygılı olmakla mümkündür.
- **HDP'nin görevi:** Bu yaklaşımdan hareketle HDP, krizin gerçek nedenlerini gözler önüne sermek, süreci emekçilerin, ezilenlerin lehine dönüştürmek ve işçileri, emekçileri, ezilenleri ve krizden mağdur olan tüm kesimleri toplumsal cinsiyet ilişkilerini de dikkate alarak demokratik siyasi iktidar hedefine yönlendirecek ve onlara öncülük edecek çok yönlü bir görevi başarıyla yerine getirmeye çalışacaktır.

KRİZDEN ÇIKIŞ İÇİN EYLEM PLANI

HDP, öncelikle ülkeyi faşizme sürükleyen gelişmelere son verebilecek imkanların açığa çıkarılması, güçlerin ortak bir zeminde birleştirilmesi ve harekete geçirilmesi için inisiyatif alacaktır. Krizin emeğe olumsuz etkilerini azaltmak ve yoksullaşmayı önlemek için kısa ve orta vadede şunlar yapılacaktır:

1) Kısa vadede hayata geçirilecek politikalar şunlardır:

- **Türkiye ve bölge halklarının refahı savaşta değil barıştadır.** Türkiye'nin iç ve dış siyasetinde çatışma ve savaş söylem/pratiği terk edilmeli ve barış politikası savunulmaya başlanmalıdır. Türkiye ekonomisinin krizden çıkışı ve yeniden güven ortamının tesisi "barış sözünün" kurulmasıyla mümkün olacaktır. Suriye politikası barış ve çatışmasızlık yönünde dönüştürülmelidir.
- **Yerel demokrasi ile güçlendirilmiş çoğulcu bir parlamenter sistemi,** insan hakları, ifade ve örgütlenme özgürlüğü ile yargı bağımsızlığı, hukukun üstünlüğü ve cinsiyet eşitliğini esas alan yönetsel değişiklikler yapılmalı ve cumhurbaşkanının yetkilerini sınırlayan yeni bir anayasa hazırlanmalıdır.
- **OHAL dönemi hukuksuzluklarına son verilecektir:** Türkiye'nin OHAL döneminden kalan hukuk devleti uygulamalarına aykırı uygulamaları derhal sonlandırılacaktır. Haksız tutuklamalar derhal son bulacaktır.
- **Bütçe açığına yol açan israf, yolsuzluk ve savaş harcamaları kısıtlanacaktır:** "Saray" rejimine yönelik devasa bütçe, örtülü ödenek ve kanun dışı mali kaynak kullanımı derhal durdurulmalıdır.

- **Kamu ihalelerinde usulsüzlükler engellenmelidir.** Kişi ve firmaları kayırmaya yönelik “özel değişiklikler” iptal edilmeli, ihalelerde ‘ahbap- çavuş’ ilişkilerine son verecek yeni bir yasal düzenleme yapılmalıdır.
- **Hukuksuz işten atmalara son verilecektir.** İşten atmalar yasaklanmalı, işten atılmış işçiler ve KHK’lerle işlerinden atılan kamu görevlileri işlerine iade edilmelidir.
- **Toplu işten çıkarmalara son verilecektir.** Toplu işten çıkartmaların engellenmesi için yasal düzenleme yapılmalıdır. Bu kapsamda ortalama mesai saati 35 saate indirilerek işsizliğin artışı durdurulmalıdır.
- **Asgari ücretlinin reel gelir kaybı giderilecektir.** Asgari ücretlilerin reel gelir kaybı, ücretlerine resmi enflasyonun üzerinde yapılacak zamlarla giderilmelidir. Asgari ücret, gelir vergisi kapsamı dışına çıkarılmalıdır.
- **İşçi sağlığı ve güvenliği önlemleri alınacaktır:** İşçi sağlığı ve güvenliğine ilişkin önlemler toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı politikaları kapsayacak şekilde yasal güvenceye alınmalı, iş kazası adı altında gerçekleşen işçi ölümleri durdurulmalıdır.
- **Eşit işe eşit ücret ilkesi hayata geçirilecektir:** İşçi ücretlerinde cinsiyete ve kimliğe yönelik ayrımcılığa son verecek, “eşdeğer işe eşit ücret ilkesi”ni hayata geçirecek çalışmalar yapılacaktır.
- **Emeğe yönelik suçlar önlenecektir.** İşçilere yönelik ekonomik saldırılar “emeğe yönelik suçlar” olarak nitelenmeli ve emekçiler yasal güvence altına alınmalıdır.
- **İşsizlik Sigortası İşçilerin kullanımına ayrılacaktır.** İşsizlik Sigortası Fonu kapsamında işsizlerin ödenekten yararlanma koşulları kolaylaştırılmalı, “son 120 gün şartı” “son 30 gün” şeklinde düzenlenmeli ve bu fonun amaç dışı kullanılmasına son verilmelidir.
- **Taşeronluk sistemine son verilecektir.** Özel ya da kamu, bütün alanlarda taşeronluk sistemine son verilmeli, taşeron işçiler kayıtsız ve koşulsuz olarak kadroya alınmalıdır.

- **BES reddedilecektir.** Özellikle kriz koşullarında hiçbir güvence vermeyen bireysel emeklilik sigortaları gibi piyasacı çözümler reddedilmeli, bunun yerine geliştirilmiş ve güçlendirilmiş bir kamucu emeklilik sistemi kurularak tüm çalışanlara yaygınlaştırılmalıdır.
- **Zamlar geri alınmalıdır.** Elektrik, doğal gaz, su ve petrol ürünlerine yapılan zamlar geri alınmalı, kiralar dondurulmalı ve açlık sınırının altındaki hanelere bütçeden gıda ve kira yardımı ile belli miktarda elektrik ve su ücretsiz verilmeli, eğitim ve sağlık parasız olmalıdır.
- **Kamusal gıda güvenliği sistemi oluşturulmalı,** zorunlu gıda fiyatları dondurulmalıdır.
- **Hane borçları yeniden yapılandırılacaktır:** Bireysel borçların faizleri sıfırlanmalı, anapara yeniden yapılandırılmalıdır.
- **Dövizle endeksli borçlanma riskleri nedeniyle kamu-özel işbirliği projeleri sonlandırılmalıdır.** Bu borçların bazılarına verilmiş olan Hazine garantileri geri çekilmeli ve özel sektörün dış borçlarının kamu tarafından üstlenilmesi, böylece kamusallaştırılması reddedilmelidir.
- **Ev içi emeği sosyal güvenceye kavuşturulacaktır:** Kadınların ev içi emeği görünür kılınmalı ve sosyal güvenceye kavuşturulmalıdır. Ev işçisi kadınlar 4857 sayılı İş Kanunu kapsamına alınmalıdır. Evde çalışan/ev eksenli çalışanların (uzaktan çalışanların) kayıt altına alınmaları sağlanarak İş Kanunu ve diğer çalışma yasalarının uygulanması sağlanmalı, sendikalaşabilmelerini olanaklı kılacak kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılmalıdır.
- **Geçimlik tarımın önü açılacaktır.** Tarım alanlarının rant amacıyla yok edilmesine son verecek yasal düzenlemeler yapılmalı, geçimlik tarımın önü açılarak tarım emekçisi kadınların (aile işçisi) hakları sosyal güvence kapsamına alınmalıdır.
- **Kadın istihdamı artırılacaktır:** Kadın istihdamının artırılması ve kadın işsizliğinin azaltılması için işgücü piyasalarındaki cinsiyetçi uygulamalara son verilmeli, ev içi bakım hizmetleri devletin gereken nitelikli, yaygın ve ücretsiz bakım hizmetlerini sağlaması ile kadının üzerinden alınmalıdır.

- **Yeni kreş modelleri hayata geçirilecektir:** Mahalle kreşleri, işyeri kreşleri, Organize Sanayi Bölgesi (OSB) kreşleri gibi farklı kreş modellerini hayata geçirilmelidir.

2) Orta ve uzun vadede yapılacak düzenlemeler şunlardır:

- **Eğitim ve sağlığa daha yüksek pay ayrılacaktır:** Bütçe içerisinde eğitim ve sağlığa ayrılan pay arttırılmalıdır. Eğitim ve istihdam arasında olması gereken bağ, çağdaş ve cinsiyet eşitliğini gözetken bir eğitimle desteklenmelidir.
- **Yeni enerji politikaları oluşturulacaktır:** Enerjide dışa bağımlılık azaltılmalı ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelinmelidir.
- **Doğa dostu teknoloji üretimi yapılacaktır:** Teknolojide dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla insan ve doğa dostu teknoloji üretimi için Ar-Ge alanı genişletilmelidir.
- **Borçlanmaya dayalı büyüme modeli terk edilecektir.**
- **Katılımcı ve demokratik bir ekonomi modeli için teşvik sistemi inşa edilecektir:** Büyük sermayeye teşvik ve destek modeli terk edilmeli, katılımcı ve demokratik bir ekonomi modeli altında, kolektif ve kooperatif şeklinde aile ve KOBİ yapılarının müşterekleri kurulmalıdır.
- **Özelleştirmelere son verilecektir:** Özelleştirmelere son verilmeli, kamusal hizmetlerde yapılmış olan özelleştirmeler geri çağrılmalıdır. Bunlar demokratik bir halk iktidarının denetiminde toplumsallaştırılmalı ve toplumu büyük zarara uğratan Türk Telekom'un özelleştirilmesi gibi özelleştirmelerin sorumlularından hesap sorulmalıdır.
- **Vergi ve varlık afları durdurulacak,** büyük sermaye ile yapılan anti demokratik vergi uzlaşmalarına son verilecektir. Vergi sistemindeki adaletsiz yük bölüşümü ortadan kaldırılmalıdır. Sistemin yüzde 70'ini oluşturan adaletsiz dolaylı vergilerin payı azaltılırken, aynı zamanda rant ve faiz gibi servet gelirleri ağır vergilendirilmeli, ücretliler üzerinden alınan gelir vergisi azaltılmalıdır.

- **Bütçeler, “toplumsal cinsiyete duyarlı” olarak hazırlanacaktır.** Tüm kamu kurum ve kuruluşların yanı sıra özel sektöründe plan, program ve bütçelerinin “Toplumsal Cinsiyete Duyarlı” hazırlanması ve izlenmesi ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Sosyal güvenlik mevzuatı **toplumsal cinsiyet eşitliği** bakış açısıyla yeniden düzenlenmelidir.

13 Eylül 2018

HDP Parti Meclisi